

зобов'язані знати як організувати дослідницьку діяльність дітей і самі володіти дослідними вміннями та навичками. З огляду на зазначене, вважаємо за необхідне формувати у студентів навчально-дослідницьку культуру, визначення сутності і структури якої є перспективою нашого подальшого наукового дослідження.

Література

1. Андреев А. А. Дистанционное обучение : сущность, технология, организация / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
2. Астряб О. М. Про деякі елементи професійної підготовки студентів фізико-математичного факультету педагогічного інституту / О. М. Астряб // Наукові записки КГПІ ім. О.М. Горького. – 1955. – № 1. – С. 3-14.
3. Бойко А. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії / А. Бойко // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Полтава : ПНПУ, 2011. – С. 4-10.
4. Загвязинский В. И. Учитель как исследователь / В. И. Загвязинский. – М. : Знание, 1980. – 96 с.
5. Іванова Т. В. Професійна культура майбутнього вчителя / Т. В. Іванова // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 2. – С. 86-93.
6. Квиткина Л. Г. Научное творчество студентов / Л. Г. Квиткина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 108 с.
7. Микитина Н. Н. Основы профессионально-педагогической деятельности : учеб. пособие для студ. учреждений сред. проф. образования / Н. Н. Микитина, О. М. Железнякова, М. А. Петухов. – М. : [б/и], 2002. – 288 с.
8. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник для студентів вузів / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – [3-тє вид., стереотип.]. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с.
9. Яновський А. О. Педагогічні умови організації пошуково-дослідницької діяльності майбутніх вчителів гуманітарного профілю з використання ІКТ : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Яновський Анатолій Олександрович. – Одеса, 2009. – 161 с.

Анотація

У статті розглянуто сутність дослідницької, пошукової і пошуково-дослідницької, науково-дослідницької культури, визначено необхідність формування дослідницьких умінь майбутніх учителів фізико-математичних дисциплін, розглянуто роль тьютора як наставника студентів у здійсненні зазначеної діяльності.

Аннотация

В статье рассматривается сущность исследовательской, поисковой и поисково-исследовательской, научно-исследовательской культуры, определена необходимость формирования исследовательских умений будущих учителей физико-математических дисциплин, рассмотрена роль тьютора как наставника студентов в осуществлении указанной деятельности.

Summary

The article deals with the nature of research, search and search and research, research culture, defined need to develop research skills of future teachers of physics and mathematics, examined the role of tutor as mentor students in carrying out such activities.

Ключові слова: майбутні вчителі фізико-математичних дисциплін, дослідницька, пошуково-дослідницька, навчально-дослідницька, науково-дослідницька діяльність, тьютор, наставник.

Ключевые слова: будущие учителя физико-математических дисциплин, исследовательская, поисково-исследовательская, учебно-исследовательская, научно-исследовательская деятельность, тьютор, наставник.

Key words: future teachers of physical and mathematical sciences, research, search and research, educational, research, research activities, tutor, mentor.

Подано до редакції 12.03.13.

УДК 378.147.1

©2013

Павленко М.П., Павленко Л.В.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ І ОРГАНІЗАЦІЇ КОРИГУЮЧОГО КОНТРОЛЮ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зростаючі вимоги до якості знань випускників вищих навчальних закладів є наслідком науково-технічного прогресу, в умовах якого не може залишатися незмінним освітній процес. У сучасних педагогічних дослідженнях вивчаються шляхи і засоби підвищення якості освіти в цілому і якості навчання зокрема. З позицій підвищення якості освіти переглядаються усі основні компоненти педагогічного процесу, аналізується їх потенціал, а також створюються нові технології навчання, одним з основних принципів проектування яких є відповідність їх критерію якості. Одним з таких компонентів є коригуючий контроль.

Необхідно зазначити особливу значущість коригуючого контролю для студентів інженерно-педагогічних спеціальностей, оскільки саме цей вид контролю максимально реалізує єдність навчальної, виховної і розвиваючої функцій контролю і отже, володіє досить великим потенціалом для підвищення якості навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Педагогічний контроль є невід'ємним компонентом технологій навчання. В той же час, аналіз літератури з проблеми контролю [1; 5; 7] і дослідження практики його організації у навчанні студентів інженерно-педагогічних спеціальностей виявляють ряд недоліків в здійсненні контролюючої діяльності з боку викладача, особливо це стосується поточного і проміжного контролю, які не регламентуються вимогами освітніх програм:

– у більшості випадків результатом контролю є оцінка, яка не завжди враховує багатовимірну якісно-

кількісну характеристику навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей;

– процедури контролю та оцінювання знань та умінь студентів інженерно-педагогічних спеціальностей в першу чергу носять констатуючий характер; навчальний, розвиваючий і виховний потенціал контролю використовуються фрагментарно;

– системи контролю і оцінювання, що реалізуються на практиці, не формують на достатньому рівні стійкої навички самоконтролю.

Окремі дослідники проблем контролю відзначають пряму залежність якості навчання від повноти реалізації навчальної функції контролю, від розвитку особистих якостей, які сприяють ефективній реалізації професійної діяльності.

Формування цілей статті... Мета статті полягає у розробці системи коригуючого контролю на основі використання системного підходу до аналізу педагогічного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Коригуючий контроль є органічним компонентом будь-якої системи навчання. Розглядаючи його на основі системного підходу розробленого Н. Кузьміною [4] для педагогічних досліджень можливо виділити його функціональні та структурні компоненти.

Функціональними компонентами коригуючого контролю є проєктувальний, конструктивний, комунікативний, організаторський, гностичний. Структурні компоненти представлені метою, засобами, змістом, педагогічною комунікацією студентів та викладачів.

Аналіз сучасних наукових досліджень в галузі коригуючого контролю [1; 2; 7] доводить, що у якості системоутворювальних необхідно виділити наступні функціональні та структурні компоненти: мета і завдання коригуючого контролю в навчанні; зміст контрольованої інформації; діяльність контрольованого та контролюючого; методи, способи та форми організації коригуючого контролю; результат реалізації коригуючого контролю; показники ефективності функціонування системи коригуючого контролю.

Мета та завдання коригуючого контролю є головними системоутворювальними чинниками. Меті надається особливе значення, оскільки вона відіграє регуляторну функцію в діяльності викладача, а особистісне сприйняття мети майбутніми фахівцями – умова результативності навчання. Однак, необхідною умовою ефективності реалізації системи коригуючого контролю є відповідність його мети, стратегічних та тактичних завдань цілям навчання в цілому.

Отже, метою коригуючого контролю є управління навчанням у ході узагальнення та повторення, шляхом корекції навчальної діяльності та розвиток навичок самоконтролю.

Розглянемо завдання, які розв'язуються системою коригуючого контролю. Розуміючи під завданням, етап в загальному русі до мети, часткове досягнення результату діяльності, без якого не досягається загальний бажаний результат, виділимо такі основні завдання коригуючого контролю:

- актуалізація і закріплення існуючих знань у майбутніх інженерів-педагогів;
- формування і розвиток навичок аналізу, синтезу, узагальнення і перенесення знань;
- створення психологічної настанови на здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- виявлення шляхів коригування процесу навчання;
- розвиток загально-професійних значущих якостей особистості;
- встановлення причин позитивних або негативних результатів навчальної діяльності;
- формування навичок самоконтролю, створення умов для їх максимального розвитку.

Отже, усі вони відносяться до розряду завдань тактичного характеру. В той же час, повноцінна реалізація як тактичних, так і стратегічних завдань можлива лише у разі правильної постановки і ефективної реалізації завдань оперативного характеру, які виконуються в ході проведення однієї або декількох контролюючих процедур та формулюються на основі тактичних завдань в кожній конкретній ситуації.

Вивчення змісту педагогічного контролю в цілому ґрунтується на концепції розуміння суті педагогічного процесу. В ньому об'єкт засвоєння одночасно є і об'єктом контролю.

Об'єкти коригуючого контролю виділяються викладачем на основі аналізу структурних елементів змісту навчання і з урахуванням завдань оперативного характеру. При визначенні об'єктів контролю необхідно враховувати специфіку навчальної дисципліни, у рамках якої виконується контроль. Одночасно значний вплив на зміст контрольних завдань здійснюють:

- логіка і послідовність викладу змісту навчання;
- логіка і послідовність засвоєння змісту навчання;
- зміст навчання, який визначається вимогами Державного освітнього стандарту і навчальної програми;
- врахування особливостей конкретного рівня засвоєння знань та сформованості умінь студентів.

Розглянемо комунікативний компонент системи коригуючого контролю. Він припускає організацію цілеспрямованої взаємодії усіх суб'єктів навчального процесу. Аналіз взаємин викладача та студента є необхідним етапом для ефективної організації функціонування усієї системи.

Сучасний стан розвитку освіти потребує встановлення рівноправних взаємин між студентом і викладачем,

які ґрунтуються на концепції співпраці [3; 6]. Завданням викладачів, як партнерів, є надання студентам допомоги в здійсненні навчально-пізнавальної діяльності з метою підвищення її ефективності.

Система коригуючого контролю допомагає не лише коригувати процес навчання з урахуванням потреб студентів, але і навчає їх адекватно оцінювати власні досягнення і навчально-пізнавальну діяльність в цілому. Організація партнерства в процесі контролю робить навчання більш самоорієнтовним.

Зміст комунікативного компонента в системі коригуючого контролю представлений діяльністю викладача із здійснення і проектування контролю та діяльністю студентів, яка носить суб'єкт-суб'єктну спрямованість. Завдяки цьому студент активніше бере участь у процесі контролю, зокрема на етапі орієнтовних і контрольних дій, викладач у свою чергу має можливість спрямовувати навчання безпосередньо на потреби студентів відповідно до рівня засвоєння знань та формування умінь.

Сучасні підходи до проблеми коригуючого контролю дозволяють розглядати його, як засіб управління навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх інженерів-педагогів, який ґрунтується на аналізі одержаних результатів про потреби студентів при максимальній єдності навчальної, виховної та розвиваючої функцій контролю.

Надаючи студентам дані про результати контролю, коригуючи їх знання в процесі контролю, викладач допомагає їм самим оцінити процес засвоєння навчального матеріалу, рівень сформованості знань, умінь та навичок, і розробити критерії для оцінки власної діяльності. Завдяки цьому викладач здійснює формування, розвиток і актуалізацію навичок самоконтролю інженерів-педагогів. Студент стає активним суб'єктом навчально-виховного процесу і одержує можливість не лише пасивно сприймати результати контролюючих процедур, але і самому контролювати й оцінювати власні досягнення. У результаті цього цілі і завдання контролю стають значущими для кожного студента. Це забезпечує підвищення ефективності усієї навчально-пізнавальної діяльності студентів, оскільки особистісне сприйняття мети – основний показник свідомості навчання і умова його успішності.

Отже, успішна взаємодія та взаємний вплив контролюючого і контрольованого є однією з найважливіших умов повноцінної і ефективної реалізації будь-якої педагогічної системи в цілому і системи коригуючого контролю зокрема.

Розглянемо наступні компоненти системи коригуючого контролю: методи, способи, форми і засоби.

У якості головного методу коригуючого контролю виступає прийнятий шлях та організація елементів контролю для здійснення діяльності всієї системи, що реалізується у фронтальному або індивідуальному опитуванні.

Спосіб коригуючого контролю ґрунтується на формі проведення контролюючої процедури, яка представлена усним опитуванням, письмовим опитуванням та практичною роботою.

В той же час, доцільно розширити арсенал способів коригуючого контролю виділивши спостереження, як окремий спосіб. В цьому випадку мається на увазі цілеспрямоване спостереження викладача за навчально-пізнавальною діяльністю майбутніх інженерів-педагогів і спостереження студентів за діяльністю колег і своєю власною. Умовою того, щоб спостереження трансформувалося в спосіб контролю, є письмова фіксація результатів спостереження, визначення цілей і завдань, аналіз і самоаналіз результатів, виділення об'єктів контролю як безпосередніх об'єктів вивчення.

Крім того, розглядаючи цю проблему, слід зазначити, що процедури коригуючого контролю можуть мати місце як протягом усього навчання, так і після закінчення певної теми, розділу або модуля.

Особлива увага в системі коригуючого контролю повинна приділятися засобам, які покликані сприяти повноцінній реалізації навчальної, виховної і розвиваючої функцій контролю, допомагаючи розв'язувати наступні завдання:

- мотивація навчальної діяльності;
- розвиток особистісних якостей майбутніх інженерів-педагогів;
- розвиток операційних структур мислення.

Результат реалізації системи коригуючого контролю є надзвичайно важливою і складною складовою цієї системи. Основною вимогою до результатів функціонування будь-якої системи в освіті є їх співвіднесення з поставленими цілями і завданнями. Мету коригуючого контролю можна розуміти як гранично конкретне відображення очікуваного результату, якого необхідно досягти до певного моменту часу. Отже, мета і результат мають бути представлені, виміряні, описані і охарактеризовані в одних одиницях.

Розглянемо наступні результати реалізації системи коригуючого контролю:

– знання, уміння, навички (необхідно взяти до уваги певну обмеженість фактора, якщо він узятий сам по собі, безвідносно до інших результатів реалізації системи); розглядаючи цей результат, слід аналізувати його з позицій якості отриманих знань і рівня їх засвоєння студентами. При цьому під якістю знань ми розуміємо міцність, глибину і системність знань і їх усвідомлене застосування на практиці, під мірою засвоєння – сукупність п'яти послідовних показників (розрізнення, запам'ятовування, розуміння, елементарні уміння і навички та перенесення), засвоєних студентами в процесі навчання;

- мотивація навчання (пізнавальний інтерес та пізнавальна активність);
- сформованість розумових операцій (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення тощо);
- сформованість певних особистісних якостей (організованість, критичність, самокритичність, толерантність тощо);
- сформованість навичок самоконтролю на певному рівні;
- зміни в системі контролю в цілому.

Результати реалізації системи коригуючого контролю, дозволяють проаналізувати міру досягнення поставлених цілей і відповідно зробити висновок про ефективність самої системи.

Отже, описуючи систему коригуючого контролю, необхідно визначити основні фактори (детермінанти), що визначають ефективність функціонування системи коригуючого контролю.

Коригуючий контроль є комплексною системою, яка є підсистемою педагогічного контролю та органічною частиною усього навчального процесу в цілому. На основі дослідження проблем коригуючого контролю була спроектована його система (рис. 1).

Рис. 1. Система коригуючого контролю

Висновки... Таким чином, теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури із застосуванням системного підходу дозволив на основі виділених компонентів побудувати модель системи коригуючого контролю. При цьому ефективне функціонування цієї системи, засноване на успішній реалізації єдності навчальної, виховної і розвиваючої функцій контролю.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Успішне розв'язання завдань у галузі коригуючого контролю для навчання майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю передбачає дослідження та розробку сучасних підходів до реалізації розробленої системи засобами мережевих технологій.

Література

1. Биков В.Ю. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій : монографія / В.Ю. Биков и др.// АПН України, Інститут інформаційних технологій і засобів навчання. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 127 с.
2. Гунда Г.В. Педагогічна кваліметрія : навч.-метод. матеріали зі спецкурсу / Г.В. Гунда. – Ужгород : Ужгородський національний ун-т., 2002. – 32 с.
3. Малафіїк І.В. Системність – якість знань / І.В. Малафіїк. – Рівне : Рівненський держ. гуманітарний ун-т., 2008. – 383 с.
4. Методы системного педагогического исследования : учеб. пособие / Н.В. Кузьмина и др. – М. : Нар. образование, 2002. – 207, [1] с.
5. Павленко М.П. Методика створення валідних тестових завдань для перевірки рівня засвоєння змісту навчання з дисципліни «Комп'ютерні мережі» студентів інженерно-педагогічних спеціальностей / В.І. Межуєв, М.П. Павленко // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – Вип. 21. – Луганськ : ЛНПУ "Альма-матер", 2006. – С. 23-29.
6. Психология профессионального развития : методология, теория, практика : коллективная монография / Э.Ф. Зеер и др. ; под ред. Э.Ф. Зеера // М-во образования и науки Российской Федерации, ФГАУ ВПО "Российский гос. профессионально-пед. ун-т", Учреждение Российской акад. образования "Уральское отд-ние". – Екатеринбург : РГППУ, 2011. – 158 с.
7. Федорук П. І. Адаптивна система дистанційного навчання та контролю знань на базі інтелектуальних інтернет-технологій :

Анотація

У статті розглянута проблема використання системного підходу у педагогічних дослідженнях для розробки системи коригуючого контролю для навчання майбутніх інженерів-педагогів. Виділені головні компоненти коригуючого контролю: цілі, задачі, зміст, засоби, методи, форми, способи, результат реалізації, взаємодія суб'єктів контролю.

Аннотация

В статье рассматривается проблема использования системного подхода в педагогических исследованиях для разработки системы корректирующего контроля для обучения будущих инженеров-педагогов. Выделены главные компоненты корректирующего контроля: цели, задачи, содержание, средства, методы, формы, результаты реализации, взаимодействие субъектов контроля.

Summary

The article focuses on proving system approach in pedagogical researches for development the system of correcting control for training of future engineers-teachers. The main components of correcting control are allocated: purposes, tasks, contents, means, methods, forms, results of realization, interaction of subjects of control.

Ключові слова: коригуючий контроль, системний підхід, навчання, інженери-педагоги, модель.

Ключевые слова: корректирующий контроль, системный подход, обучение, инженеры-педагоги, модель.

Key words: correcting control, system approach, training, engineers-teachers, model.

Подано до редакції 15.02.13.

УДК 378.22+377.35+372.4

©2013

Пилипюк Т.В.

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ» В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Посилення уваги вчених, психологів, педагогів, медичних працівників, діячів культури до стану підготовки майбутніх учителів початкової школи зумовлено тим, що навчально-виховна діяльність учителів початкових класів є одним із найважливіших чинників, що впливає на формування особистості молодшого школяра.

Професія вчителя початкової школи є унікальною в педагогічному середовищі. Від рівня фахової підготовки першого вчителя, його високого професіоналізму, умінь продукувати індивідуальний стиль педагогічної діяльності, готовності творчо працювати, самовдосконалюватися, впроваджувати нові підходи до організації і здійснення навчального процесу в молодших класах залежить ефективність навчально-виховного процесу в початковій школі. Тому сучасні дослідники (А. Богуш, О. Савченко, Л. Хомич та ін.) приділяють особливу увагу різним аспектам підготовки педагогічних кадрів для роботи з молодшими школярами.

З огляду на зазначене, сучасне суспільство висуває до особистості вчителя особливі вимоги, пов'язані з тими змінами, що відбуваються в соціальній сфері та сфері освіти. Професійна діяльність учителя характеризується досить високим рівнем складності, напруженості та інтенсивними міжособистісними відносинами. Йому доводиться здійснювати як заздалегідь заплановані і цілеспрямовано організовані навчальні й виховні заходи, так і часто приймати педагогічні рішення непередбачуваних ситуаціях взаємодії з учнями, їхніми батьками, колегами по роботі, адміністрацією, що стихійно виникають. Якісно новий рівень професійної підготовки готує майбутнього вчителя до такої організації навчально-виховного процесу, під час якої учень набуває та відтворює соціальний досвід, соціальну позицію, культуру суспільної поведінки, самостимулювання соціальної, психічної і фізичної активності; засвоює соціальну інформацію, систему ціннісних орієнтацій; набуває засоби пізнання довколишнього світу; стає здатним до спілкування з людьми, які його оточують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях приділяється увага професійній підготовці майбутнього вчителя, зокрема змісту педагогічної освіти (А. Алексюк, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, та ін.); оптимізації методів і прийомів професійної підготовки майбутніх учителів (Д. Кавтарадзе, М. Поташник, Т. Яценко та ін.). У роботах зарубіжних авторів (К. Вейн, Дж. Дікінсон, Р. Морган, В. Саймон та ін.), а також у дослідженнях Міжнародного комітету з освіти ЮНЕСКО, у спеціальних виданнях університетів (Йельського, Чикагського, Гарварда, Кембриджа) розглядаються проблеми інтелектуальної наповненості педагогічної професії [3].

Удосконалення національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних до ствердження цінностей людського життя, виховання й навчання, педагогічної діяльності загалом.

Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти. У зв'язку з цим головна увага має бути зосереджена на «підготовці нового покоління педагогічних працівників, підвищенні загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу педагога